

Broedvogels van Nationaal Park Zuid-Kennemerland in 2023

Vijfde grootschalige kartering maakt trends zichtbaar

In opdracht van PWN, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer is in 2023 opnieuw een grootschalige broedvogelkartering uitgevoerd in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK). Viermaal eerder gebeurde dat, voor het eerst in 1996-1999. Het grootste deel van het veldwerk werd - net als bij de vorige inventarisatie in 2016-2017 - uitgevoerd door Michel Klemann en Roy Slaterus, beiden in dienst van Sovon. Richard Joosten en Marcel Slaterus namen als vrijwilligers het veldwerk in Elswout en Duinvliet voor hun rekening. Het doel was om de huidige verspreiding van alle verschillende broedvogelsoorten in kaart te brengen en hun aantalsontwikkelingen te schetsen aan de hand van eerdere broedvogelkarteringen.

■ Roy Slaterus, Sovon Vogelonderzoek Nederland

Een van de twee mannetjes
GRAUWE KLAUWIJEREN die in 2023
jongen groot bracht in het NPZK.

Foto: Roy Slaterus

BOOMPIEPER Foto: Roy Slaterus

In totaal is ongeveer 570 uur aan veldwerk besteed in het ca. 3684 ha grote NPZK. Daarin zijn meer dan 34.000 waarnemingen verzameld van ruim 100 verschillende broedvogelsoorten. Daarvan komen er 16 voor op de Rode Lijst, met Nachtegaal (556 territoria) en Kneu (175) als meest karakteristieke vertegenwoordigers. De acht talrijkste soorten waren Fitis (1153 territoria), Vink (931), Koolmees (793), Grasmus (740), Tjiftjaf (733), Heggenmus (723), Roodborst (711) en Winterkoning (693). De eerstvolgende soort in de ranglijst volgde op enige afstand, namelijk Pimpelmees met 600 territoria. Bijzonder in 2023 waren territoria van onder meer Zomertaling, Nachtzwaluw, Wespendif, Grauwe Klauwier (2), Tapuit en Roodmus.

Met vijf meetmomenten sinds de jaren negentig beginnen populatieontwikkelingen zich steeds duidelijker af te tekenen. Van veel soorten passen de resultaten van 2023 goed in het beeld dat zich in de eerdere jaren al gevormd had (toename, afname, stabiel).

Bij sommige soorten is de interpretatie echter ingewikkelder, bijvoorbeeld door schommelingen in de stand. Tabel 1 geeft de aantalsontwikkeling per soort weer. Het betreft de aantallen territoria binnen het gebied dat in alle vijf inventarisaties is onderzocht (3466 ha).

Belangrijkste trends

Uit de inventarisatie komt een duidelijk beeld naar voren. 2023 was in het NPZK het beste jaar uit de inventarisatiereeks voor diverse soorten die zich thuis voelen in een open duinlandschap met plassen en natte duinvalleien en een afwisseling van struweel en een kale bodem. Gedacht kan worden aan soorten als Grauwe Gans, Kleine Plevier, Boomleeuwerik, Oeverzwaluw, Blauwborst en Boompieper. Aan de andere kant was 2023 juist het slechtste jaar voor een aantal karakteristieke bewoners van struwelen. Voorbeelden daarvan zijn Sprinkhaanzanger, Braamsluiper, Grasmus, Nachtegaal en Goudvink.

TABEL 1. Aantallen territoria van een selectie van broedvogels in het NPZK tijdens de vijf grootschalige karteringen, binnen het gebied dat in alle vijf inventarisaties is onderzocht (3466 ha). Vogelsoorten die slechts in één van de jaren zijn vastgesteld zijn niet in dit overzicht opgenomen. Datzelfde geldt voor een aantal talrijke soorten die niet in alle jaren zijn onderzocht. Ng = niet geteld.

Soort	Rode Lijst	1996-1999	2003-2004	2010-2011	2016-2017	2023
Grote Canadese Gans		0	5	18	31	27
Grauwe Gans		1	18	63	110	139
Knobbelzwaan		2	9	5	6	6
Nijlgans		30	33	49	38	25
Bergeend		7	12	7	2	2
Mandarijneend		9	8	0	0	0
Slobeend	Kwetsbaar	3	4	3	5	0
Krakeend		7	21	33	17	10
Wilde Eend		102	107	81	82	71
Soepeend		ng	ng	11	0	2
Wintertaling	Kwetsbaar	2	1	3	0	0
Tafeleend		16	11	19	11	7
Kuifeend		75	81	85	18	34
Fazant		28	2	1	1	2
Koekoek	Kwetsbaar	49	30	42	11	11
Holenduif		85	64	37	26	12
Zomertortel	Kwetsbaar	3	12	0	0	0
Turkse Tortel		11	1	0	4	5
Waterral		4	2	0	0	3
Waterhoen		13	23	6	9	30
Meerkoet		95	84	70	80	112
Dodaars		18	33	11	16	18
Fuut		13	15	10	6	10
Geoorde Fuut		1	4	4	9	6
Scholekster		5	2	1	0	1
Kievit		14	27	20	22	21
Kleine Plevier		4	9	4	13	17
Houtsnip		35	12	24	14	12
Tureluur		0	0	0	2	1
Zilvermeeuw		17	4	5	3	7
Aalscholver		0	0	16	89	35
Wespendief		2	2	0	1	1
Sperwer		10	3	1	8	1
Havik		11	14	15	12	9
Buizerd		25	25	21	34	25
Kerkuil		0	0	1	1	2
Ransuil	Kwetsbaar	3	5	2	1	1
Bosuil		31	15	23	36	36
IJsvogel		0	1	0	4	3
Kleine Bonte Specht		8	10	17	7	17
Grote Bonte Specht		155	169	253	224	170
Groene Specht		50	28	12	13	7
Torenvalk	Kwetsbaar	5	2	0	1	0
Boomvalk	Kwetsbaar	13	4	0	0	0
Halsbandparkiet		0	0	0	6	1
Wielewaal	Kwetsbaar	5	1	2	0	0
Gaai		ng	105	114	61	66
Ekster		117	74	33	57	48
Kauw		ng	54	10	26	2
Zwarte Kraai		144	104	59	83	60
Zwarte Mees	Gevoelig	12	33	15	23	25
Kuifmees		44	56	40	51	46

Soort	Rode Lijst	1996-1999	2003-2004	2010-2011	2016-2017	2023
Glanskop		117	179	111	100	68
Baardman		0	1	2	0	0
Boomleeuwerik		61	79	57	160	185
Veldleeuwerik	Gevoelig	0	1	1	0	0
Oeverzwaluw		0	0	0	2	83
Boerenzwaluw	Gevoelig	0	5	2	4	3
Staartmees		86	84	84	76	89
Fluiter		11	9	10	10	13
Rietzanger		4	5	9	4	4
Kleine Karekiet		43	59	60	65	47
Bosrietzanger		19	16	19	9	7
Spotvogel	Gevoelig	0	0	3	1	4
Sprinkhaanzanger		120	192	159	112	58
Zwartkop		364	386	595	518	396
Tuinfluiter		85	74	109	148	172
Braamsluiper		172	165	190	171	142
Grasmus		1064	1141	1377	981	712
Vuurgoudhaan		1	0	2	12	18
Goudhaan		27	44	26	52	32
Boomklever		47	75	111	144	116
Boomkruiper		205	187	200	266	241
Spreeuw		ng	7	13	8	6
Zanglijster		161	198	146	283	165
Grote Lijster	Kwetsbaar	7	11	5	19	26
Gauwe Vliegenvanger	Gevoelig	59	31	27	41	50
Blauwborst		0	18	34	30	66
Nachtegaal	Kwetsbaar	762	563	711	627	517
Gekraagde Roodstaart		170	109	215	280	205
Roodborsttapuit		186	186	187	154	162
Witte Kwikstaart		2	6	10	42	19
Graspieper	Gevoelig	129	188	95	69	73
Boompieper		220	210	212	174	260
Appelvink		2	23	55	111	70
Goudvink		56	68	45	58	13
Roodmus	Gevoelig	0	0	0	1	1
Groenling		11	15	20	85	71
Kneu	Gevoelig	244	231	162	198	167
Putter		5	31	46	111	91
Rietgors		36	60	45	27	43
# Territoria		5760	5996	6401	6427	5541
# Soorten		74	82	79	81	82

Van een aantal soorten passen de trends goed in het landelijke of regionale beeld, waaronder de toenames van Grauwe Gans, Vuurgoudhaan, Boomleeuwerik en Blauwborst en de afnames van Fazant, Boomvalk en Zomertortel. Een nieuwkomer als Cetti's Zanger (vijf territoria in het NPZK in 2023) kan eveneens als voorbeeld worden genoemd. Andere soorten lijken vooral te reageren op lokale omstandigheden, zoals Kleine Plevier en Oeverzwaluw die recent

zijn toegenomen rond afgravingen. Soorten als Waterral, Waterhoen en Meerkooet profiteerden in 2023 waarschijnlijk van regenval en hoge waterstanden tijdens het broedseizoen. Enkele bewoners van struwelen van het open duin staan daarentegen onder druk, zoals Sprinkhaanzanger, Grasmus en Nachtegaal. Datzelfde geldt voor holenbroeders als Holenduif, Groene Specht, Kauw, Glanskop en Spreeuw in het midden- en binnenduin. Bij bosvogels zoals Grote

KLEINE BONTE SPECHT Foto: Roy Slaterus

Bonte Specht, Zwartkop, Boomklever, Boomkruiper, Gekraagde Roodstaart en Appelvink, die tot voor kort toenamen, lijkt de groei er inmiddels uit te zijn.

Zoeken naar verbanden

In zo'n groot, divers en soortenrijk gebied als het NPZK zijn vanzelfsprekend allerlei factoren van invloed op de populatieontwikkelingen van de aanwezige broedvogels. Bovendien vertelt elke soort zijn eigen verhaal. Wat gunstig is voor de één, kan nadelig zijn voor de ander. Drukfactoren als recreatie en predatie (bijvoorbeeld door Vos en Boommarter), beheermaatregelen (bijvoorbeeld ten aanzien van uitheemse plant- en diersoorten zoals Amerikaanse Vogelkers en Damhert), lokale natuurherstelprojecten en grootscha-

lige veranderingen in het milieu en het klimaat zijn allemaal van invloed. Duidelijk is dat het ontrafelen van verbanden vaak complex is en telkens weer nieuwe onderzoeksvragen oproept. Inventarisaties hebben als voornaamste doel om veranderingen te signaleren. De resultaten van de broedvogelkartering van 2023 zijn opgeleverd aan de terreinbeheerders van het NPZK en kunnen worden gebruikt voor nadere analyses.